

Blogi: Heinäkuu 1917: valuuttaongelmia valtalain varjossa

17.7.2017 09:00 • BLOGI •

KIRJOITTAJA

Juha Tarkka

Johtokunnan neuvonantaja

Heinäkuussa 1917 Suomen eduskunnan ja senaatin suhde Venäjän väliaikaiseen hallitukseen kriisiytyi. Keväällä vallinnut optimismi, joka oli herännyt tsaarivallan kaaduttua ja Venäjän väliaikaisen hallituksen kutsuttua Suomen eduskunnan koolle, oli hiipunut. Taustalla vaikutti erimielisyys siitä, kenelle korkein hallitusvalta Suomessa oikeastaan kuului keisarin kukistuttua.

Venäjän väliaikainen hallitus katsoi, että keisarilla ennen olleet valtaoikeudet olivat sellaisenaan siirtyneet sille. Muutosten piti odottaa tulevaa Venäjän perustuslakia säättävää kokousta. Suomessa mielipiteet jakaantuivat. Yleisesti haluttiin lisätä eduskunnan ja senaatin (Suomen hallituksen) valtaoikeuksia, ainakin Suomen sisäisissä asioissa.

Rahapolitiikka nousi ehkä yllättävänkin keskeiseen asemaan Venäjän ja Suomen suhteissa kesällä 1917. Polttavaksi kysymykseksi tuli, miten Suomeen sijoitetulle venäläiselle sotaväelle saataisiin niiden tarvitsemaa rahaa, nimittäin Suomen markkoja. Kysymys ei ollut pieni, sillä Suomeen sijoitetut venäläiset joukot (lähinnä 42. armeijakunta ja Helsinkiin sijoitettu Itämeren laivasto) olivat kesällä 1917 vahvuudeltaan yhteensä noin 125 000 miestä. Markkoja tarvittiin myös Suomessa tehtäviin linnoitustöihin.

Venäläiset matruusit osoittavat mieltään Kasarmikadulla Helsingissä heinäkuussa 1917.
Kuva: Helsingin kaupunginmuseo.

Venäjän hallitus ilmoitti tarvitsevansa loppuvuodeksi yli 800 miljoonaa markkaa. Tämä oli suuri summa, melkein yhtä suuri kuin koko tuolloin liikkeessä ollut Suomen Pankin setelistö.

Valtiovarainministeri Väinö Tanner oli sillä kannalla, että Venäjän väliaikaisen hallituksen kanssa piti olla yhteistyössä. Suomen Pankin pankkivaltuusto Edvard Gyllingin johdolla oli kuitenkin haluton vaihtamaan ruplia markkoiksi, koska se arveli setelistön kasvun johtavan inflaation kiihtymiseen ja pelkäsi ruplan kurssin alenemisesta pankille aiheutuvia tappioita. Lainavaihtoehtokaan ei edennyt. Eduskunnassa Gylling, joka toimi valtiovarainvaliokunnan puheenjohtajana, kritisoi Tanneria kipakasti siitä, että tämä oli kesäkuussa ehtinyt antaa Venäjän hallitukselle 50 miljoonan markan etumaksun lupaamastaan lainasta, jota eduskunta ei koskaan hyväksynyt.

Heinäkuun alussa Venäjän ulkoministeri Mihail Tereštšenko kirjoitti lähettiläilleen, että ”Suomen kysymys on kärjistynyt valuuttaongelman vuoksi eduskunnan kieltäytyttyä myöntämästä meille lainaa... toivon saavani asian järjestykseen Amerikan kanssa järjestettävän finanssikombinaation avulla.” Tereštšenko pelkäsi Suomeen sijoitettujen joukkojen nousevan kapinaan, jos päivärahoja ei voitaisi maksaa, ja valitti suomalaisten ”äärimmäistä itsepäisyyttä”.

Rahasta oli kysymys: Eliel Saarisen suunnittelema 50 markan seteli vuodelta 1909. Kuva: Suomen Pankki.

Suomalaisten taipumattomuuden edessä Venäjän hallitus turvautui liittolaisensa Yhdysvaltojen apuun. Se hankki Amerikasta valuuttaluottoa, käyttääkseen valuutat markkojen ostoon Suomen Pankilta. Pankkivaltuusto käsitteli Venäjän hallituksen tarjousta heinäkuun 17. päivänä, mutta ei pääsyt tulokseen. Asiaa käsiteltiin useissa kokouksissa, kunnes pankkivaltuusto 27.7. suostui ostamaan valuuttaa enintään 200 miljoonalla markalla. Tällöin Suomen Pankin johtokunta, joka katsoi asian kuuluvan omaan toimivaltaansa, oli kuitenkin jo hyväksynyt Venäjän hallituksen tarjouksen. Kaupan arvoksi muodostui lopulta 285 miljoonaa markkaa.

Heinäkuun 18. päivänä eduskunta hyväksyi äänin 136–55 ”Lain Suomen korkeimman valtiovallan käyttämisestä”, jota historian tutkimuksessa yleensä nimitetään valtalaiksi. Sillä eduskunta julistautui korkeimman vallan käyttäjäksi Suomessa, lukuun ottamatta ulko- ja sotilasasioita.

Valtalaki hyväksyttiin tilanteessa, jossa Pietarissa oli käynnissä bolševikkien johtama kansannousu, jonka väliaikainen hallitus kuitenkin kukisti asein. Näiden ”heinäkuun päiviksi” kutsuttujen tapahtumien jälkeen liberaali Georgi Lvov luopui pääministerin paikalta ja Venäjän hallituksen johtoon nousi sosiaalivallankumouksellista puoluetta edustanut, aiemmin sotaministerinä toiminut Aleksandr Kerenski.

Kerenskin hallitus ei hyväksynyt valtalaria, vaan reagoi siihen jyrkästi: heinäkuun 31. päivänä antamallaan asetuksella se hajotti Suomen eduskunnan ja määräsi uudet vaalit pidettäväksi lokakuun alussa.

Valtalain raukeaminen ja eduskunnan hajottaminen johtivat Suomessa hallituksen (senaatin) kokoonpanon muuttumiseen. Sosialidemokraattiset senaattorit erosivat, heistä viimeisenä valtiovarainministeri Tanner syyskuun alussa. Jäljelle jääneet senaattorit muodostivat E.N. Setälän johtaman ns. tynkäsenaatin, jossa valtion finansseista vastasi ruotsalaisen puolueen Leo Ehrnrooth. Setälän senaatti istui marraskuun lopulle saakka, jolloin uusi eduskunta kokoontui.

Suomen Pankin toimintaan eduskunnan hajotuspäätös ja uudet vaalit eivät suoranaisesti paljon vaikuttaneet, koska Edvard Gyllingin johtama sosialistienemmistöinen pankkivaltuusto jatkoi vielä toimintaansa. Pankkivaltuuston kokoonpano pysyi syksyn vaalien jälkeenkin ennallaan aina tammikuuhun 1918 saakka, jolloin Suomen sisällissota syttyi. Tällöin pankkivaltuuston enemmistö asettui kansanvaltuuskunnan eli punaisen vallankumousohallituksen puolelle ja auttoi sitä ottamaan Suomen Pankin haltuunsa.

[Pankkivaltuuston kokouksen 17.7.1917 pöytäkirja](#)

[Tutustu muihin tähän mennessä julkaistuihin, 100 vuoden takaisiin pöytäkirjoihin](#)

Blogisarjassa seurataan, miten Suomen itsenäistymisvuoden 1917 tapahtumat näkyivät Suomen Pankissa. Samalla Suomen Pankki julkaisee verkossa pankkivaltuuston pöytäkirjat vuodelta 1917 sitä mukaa, kun kokouksista tulee kuluneeksi tasan 100 vuotta. Voit seurata historiablogisarjaa ja 100 vuoden takaisten pöytäkirjojen julkaisua myös Twitterissä seuraamalla siellä [Suomen Pankkia](#), [Juha Tarkkaa](#) ja [Vappu Ikosta](#).

Avainsanat

[valuutat](#), [rahopolitiikka](#), [Suomi 100](#)